БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
Институт по балканистика с Център по тракология
„Проф. А. Фол"
Вх. № 1510-0505/1811/22 г.

РЕЦЕНЗИЯ

от **чл.-кор. проф. дин Иван Динев Русев** –
БАН, Икономически университет – Варна
член на Научно жури за заемане на академичната длъжност „професор"
в област на Висшето образование 2. Хуманитарни науки;
Професионално направление 2.2. История и археология
(Българо-гръцки отношения през XIX – XX век),
обявен от Институт по балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол" (ИБЦТ) при БАН за нуждите на Секция „Модерни Балкани", обнародван в ДВ, бр. 55/ 15.07.2022 г.

Доц. дин Юра Тотева Константинова е единствен кандидат в обявения от ИБЦТ при БАН конкурс за „професор". Тя се явява на конкурса с общо **12 публикации**, групирани в рубрики както следва: **2** монографии, **8** студии и статии в научни сборници и списания и **2** глави в колективни монографии.

Основната монография, с която доц. дин Юра Константинова се явява на настоящия конкурс е озаглавена: „България и Гърция в лабиринт от монолози" (София: ИБЦТ, 2022 г., 350 с.). Книгата прави цялостен обзор на сложните българо-гръцки отношения от 80-те години на XIX в., когато те са официално установени, до прекъсването им по време на Втората световна война (1941). Структурирана е в увод, четири глави, заключение и приложения, като изложението е конструирано на тематико-хронологичен принцип – най-подходящият при този вид научни текстове. Развоят на българо-гръцките отношения през посочения период е частично изследван и преди (трябва да посочим някои от публикациите на Надя Данова, например, която е единият от официалните рецензенти на

книгата), но в настоящата монография тази тема е изведена до своето обхватно представяне, базирано както на предишни публикации, български и гръцки, така и на обемен изворов материал от български и гръцки архивохранилища. И това без съмнение е основният научен принос на представения труд.

Много подробно са проследени дипломатическите отношения между двете страни – започнали сравнително гладко на базата на живия спомен за съвместните борби на гърци и българи срещу османската власт, но преминали през големи обрати заради националните претенции на двете държави в Македония и Западна Тракия, заради войните през второто десетилетие на XX в. и техните тежки последици, заради нуждата от решаването на последвалия бежански проблем. Убедително звучи изводът, че до Втората световна война основният проблем на българо-гръцките отношения остава желаната от Атина, но отхвърляна от София възможност гръцкият дълг по спогодбата „Моллов-Кафандарис" да се компенсира с българските репарации (стр. 82).

Особено приносна е втората глава в книгата, разглеждаща консулските и икономическите отношения между двете държави през очертания период. Приветствам включването на темата за изграждането на консулските мрежи, защото считам, че нашата историография все още е в дълг към тази проблематика. И тук подходът е научно обоснован – гръцката и българската литература по въпроса е потвърдена, коригирана или надградена със сведения от архивните документи, български и гръцки. Когато четем тази част от книгата не могат да не направят впечатление поне две неща. Първото се отнася до голямата нереципрочност в изграждането на двете консулски мрежи – докато Гърция започва установяването на свои консулски представителства в българските земи още в средата на XIX в. (като първо трябва да се приеме гръцкото вицеконсулство във Варна, открито през декември 1845 г. – стр. 89), то

първото официално българско консулство в Гърция (в Пирея) се появява едва през 1911 г. (стр. 110). Това безспорно дава голямо предимство на гръцката страна, но е и повод за сериозни анализи, направени в книгата. И вторият въпрос, по който си заслужава да се помисли е голямата разлика в дейността на консулите на западните държави на Балканите през XIX–XX в. от една страна, и тази на гръцките и българските. Ако при първите стопанските въпроси са основните (впрочем това е и целта, с която се появяват консулските мрежи – да се способства търговското присъствие на тези държави в региона), то при гръцките и българските консули активността по политическите теми е преобладаващата.

Впрочем именно политическите проблеми доминират и затрудняват търговските и икономическите отношения между Гърция и България в края на XIX и през първите четири десетилетия на XX в., търговските отношения стават залог на политическите. Сериозна пречка в началото е режимът на капитулациите, от който гръцката страна се ползва и не желае да се откаже. Въпреки неколкократните опити така и не е сключен търговски договор между двете държави, а има само временна спогодба, която макар и подписана за неограничен период през 1927 г. е отменена още през 1930 г. (стр. 128–129). Не се постига договаряне за прокарване на жп линия между София и Солун (стр. 130–135). Въпреки известните предимства на гръцката страна в българо-гръцките консулски и икономически отношения заради по-ранното установяване на държавността при южните ни съседи и по-силната подкрепа на Великите сили, потърпевши са и двете държави. Икономическото изоставане на региона е факт.

Трета и четвърта глави на книгата също съдържат съществени приноси по общата тема на монографията. Подробно и в хронологическа последователност са изложени проблемите, които изпитват гърците в България, а и тези на българската общност в нарастващата на север и

североизток гръцка държава; представени са методите и постиженията на пропагандата от двете страни на границата, както и добрите примери в общуването между двете нации в областта на литературата и изкуството.

Приложенията към монографията, представящи подробно външните министри на двете страни през периода, дипломатическите им представители съответно в София и Атина и един оригинален документ от 1885 г., свързан с крупно дарение, придават ценен справочен характер на изданието.

Текстът на книгата се чете с лекота въпреки обемната фактологическа информация, включена в изложението. Без съмнение това е още един от приносите на Юра Константинова. Имам две малки препоръки, които могат да се вземат предвид при следващо издание на монографията. Първата е техническа – да се направят показалци, които ще улеснят нейното четене, а втората е по съдържанието. Бих препоръчал да се включи по-обзорно разглеждане на темата за антигръцките погроми във Варна в началото на XX в. Да, събитията са отбелязани в книгата (стр. 184), както и в предишни публикации на Ю. Константинова и на други автори (А. Либератос, Генади Генадиев, Николай Проданов), но един по-обзорен анализ по модела на този, направен в студията на Румен Аврамов от 2010 г. за сходните процеси в Анхиало (Поморие) мисля, че е необходим и за Варна на базата на по-широк архивен изворов материал. Възможно е това да стане в отделна студия, която Константинова би написала с лекота.

Втората монография, с която доц. дин Юра Константинова се явява на конкурса за „професор" е озаглавена: „Българите в османския Солун" (София: ИБЦТ, 2020 г., 440 с.). В основата на книгата е защитената от автора дисертация за придобиване на научната степен „доктор на науките", но изложението в монографията е допълнено с нов текст и оригинални

илюстрации, които обогатяват темата за участието на българите в политическия, икономическия и обществения живот на османския Солун.

В конкурса за „професор" доц. дин Юра Константинова представя още 10 публикации, посветени на сходни изследователски проблеми: славянската и антиславянската идея на Балканите, българските училища в Солун, Гърция в „Източната криза" (1875–1878), външнополитическите приоритети на Гърция и България в началото на XX в. и т.н. Разгледани в своята цялост тези публикации представят доц. Константинова като задълбочен изследовател в областта на българо-гръцки отношения през XIX–XX в. – проблематика, по която тя има безспорни научни приноси.

От представената справка е видно, че доц. дин Юра Константинова покрива и дори значително надхвърля минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2, 3 и 5 от ЗРАСРБ, като отчита **965 т.** (при необходими 550 т.), от които 50 т. за дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор", 100 т. за дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките", 100 т. за хабилитационен труд – монография, 340 т. за публикувана монография, която не е представена като основен хабилитационен труд и други публикации по конкурса, 195 т. за цитирания на нейни трудове и 180 т. за участия в научни проекти.

Научната активност на доц. дин Юра Константинова (освен представените научни публикации) също трябва да бъде оценена по достойнство: 7 участия, самостоятелно или съвместно с други учени, в съставянето на сборници с научни статии; 33 участия в престижни научни форуми в страната и чужбина; 10 участия в научни проекти; 5 получени отличия и награди (2007–2020). Всички тези данни представят доц. Константинова като учен, който отговаря на високите критерии на академичната длъжност „професор".

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Документите и материалите, предоставени от доц. дин Юра Тотева Константинова, **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния правилник на ИБЦТ.

Кандидатът в конкурса е предоставил **достатъчен брой научни трудове**, публикувани след материалите, използвани в конкурса за академичната длъжност „доцент". В публикациите на кандидата има оригинални приноси, които са получили признание сред научната колегия. Тяхната тематика напълно съответства на областта и професионалното направление, в които е обявен конкурсът и главно на конкретната специализация: „Българо-гръцки отношения през XIX – XX век".

Заявявам, че в трудовете на доц. дин Юра Тотева Константинова **не откривам плагиатство** и **не е налице недостоверност на представените от нея научни данни**.

Въз основа на изложените тук мотиви предлагам **доц. дин Юра Тотева Константинова**, единствен кандидат в конкурса, да бъде назначен на академичната длъжност **„ПРОФЕСОР"** в област на Висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.2. История и археология (Българо-гръцки отношения през XIX – XX век) по конкурс, обявен от Институт по балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол" при Българската академия на науките.

Варна,
16.11.2022 г.

Рецензент: .....

(чл.-кор.проф. дин Иван Русев)